

Mladší doba železná – mistrovské řemeslo

Široká lahev s odlomeným hrdlem nese několik typických znaků konce mladší doby železné (2.–1. stol. př. n. l.), jako je důraz na symetričnost, kvalitní řemeslné zpracování a kombinaci ryté výzdoby a vlešťování – jemného vhlazování ornamentů do povrchu nádoby. Zachovalá část lahve má výšku 15,5 cm, šířka činí 14,5 cm. V inventáři archeologické sbírky Muzea hlavního města Prahy má lahev označení A 1 287.

V mladší době železné (4.–1. stol. př. n. l.), nazývané též doba laténská, vycházejí na světlo dějin nejen první jménem známí obyvatelé našich zemí jako Keltové a Germáni, ale objevuje se i řada nových technologií. Patří mezi ně i výroba keramiky na rychle rotujícím hrnčírském kruhu a využívání vyspělých vypalovacích zařízení v podobě pecí s odděleným topeništěm a vypalovací komorou. Tyto novinky postavily hrnčírské řemeslo do nové pozice a měly dopad na rostoucí kvalitu výrobků a zrychlení produkce. Zároveň si ale nárokovaly i více času na dobré řemeslné ovládnutí pokročilejších postupů. V obdobích, kdy hrnčírství zažívalo největší rozmach (5. a pak 2.–1. stol. př. n. l.), dokonce uvažujeme o existenci specializovaných dílen, které svým osobitým zbožím zásobovaly širší teritoria. Důsledkem toho byla znatelná unifikace keramiky, která je patrná zvláště ke konci tohoto období.

Tvarové spektrum keramiky je již o něco méně pestré než ve starší době železné, které byl věnován předchozí díl našeho seriálu. Přesto nacházíme i unikátní tvary, jako jsou lahve, přibývají ale např. i keramické pokličky a další tvary. Výzdoba v počátku navazuje na ornamentální prvky keramiky starší doby železné, ale její provedení již není malované – převládá rytí a otisky vyřezávaných zdobících nástrojů (tzv. kolků), tak jako vidíme na obrázcích níže. Oproti trojúhelníkům a liniím se prosazují křivky a motivy napodobující rostlinné vzory, k jejichž vykreslení bylo používáno kružítko. Je to odraz nástupu tzv. laténského umění, které prostupuje skrze celou hmotnou kulturu mladší doby železné a jeho ukázky najdeme i na kovových předmětech, ale např. i na dřevěných artefaktech a sochách. Tato vyspělá ornamentika, která se rodí v 5. století př. n. l., v některých oblastech přežívá až do středověku a jejím velmi vzdáleným odrazem je i současná tzv. keltská ornamentika známá z tetování, ale i různých dekorací, ilustrací apod. Ve 4. až 1. století př. n. l. ale výzdoby na keramice ubývá, a tak nám při správném určení nálezů pomáhají i stopy technologických postupů, jako je právě výroba na hrnčírském kruhu.

Bohatě ornamentálně zdobený okraj a horní část nádoby s propletenými otisky půlkruhů vytvářejících v horní linii výzdoby motivy lístků. Dalším zdobícím nástrojem byla dutá trubička – patrně kostěná – zanechávající kruhový otisk. Nález z 5. století př. n. l. byl objeven při záchranném archeologickém výzkumu v prostoru retenční nádrže Jiviny, který v roce 1982 provedl Jan Kovářik z Muzea hlavního města Prahy. Fragment měří přibližně 25 x 12 cm (inv. č. A 264 470).

Vysoká keramická situla (z latinského označení pro vědro) z Prahy-Dejvic, z cihelny Nová Juliska, která se rozkládala přibližně v prostoru dnešního areálu Auto Podbaba. Nádoba z 5. století př. n. l. je vyrobena z keramického materiálu s příměsí tuhy, která nádobě propůjčovala stříbřitý lesk a zeslabovala propustnost nádoby. Pod okrajem a na výduti se nachází kolkovaná výzdoba. Situla je vysoká 27,5 cm, šířka je téměř totožná – 27,4 cm (přír. č. A 47/1994).

Hrnc s projmutým hrdlem a svislými, širokými rýhami, tzv. hřebenováním, pochází z 2. století př. n. l. a nalezen byl v Praze-Bubenči v Reiserově pískovně, dnes přibližně v okolí zastávky Nádraží Podbaba. Představuje patrně nejtypičtější tvar, s jakým se setkáváme v různých variantách po celou mladší dobu železnou. Výška 12,7 cm, průměr 16,6 cm (inv. č. P 5 908).

Hrnc do hrobu nepatří ...

Situla objevená v Praze-Ruzyni pochází ze záchranného archeologického výzkumu, který provedlo Muzeum hlavního města Prahy v roce 1982 na ploše retenční nádrže Jiviny. Ze 4.–3. století př. n. l., do kterého se nádoba stylisticky hlásí, pochází i v těchto místech odkryté pohřebiště. Výskyt takové nádoby je neobvyklý – oproti naprosté většině pravěkých a starověkých společností totiž Keltové v Čechách do hrobů nádoby nekládali. Když tedy u nás náhodou keramickou nádobu v laténském hrobu objevíme, máme díky tomu dobrou indicii, že pohřbeným byl cizinec, který do našich končin přišel z jiných krajů, kde byla keramika v hrobové výbavě běžnou součástí (např. z území dnešního Maďarska, Rakouska, Slovenska atd.). V některých případech lze tuto domněnku podpořit i dalšími ukazateli, jako jsou odlišné krojové prvky, tedy součásti oděvu a ozdoby, vyrobené v tradici místa, odkud zemřelý pocházel.

Situla s širokou výduti a mírně odsazeným hrdlem. Na detailním záběru horní části nádoby jsou patrné jemné oběžné rýhy po výrobě na hrnčírském kruhu. Výška 19,8 cm, šířka na výduti činí 21 cm (inv. č. A 266 210).

Literatura:
Venclová, N. ed.: Archeologie pravěkých Čech 7. Doba laténská. Praha 2008.

Text a výběr sbírkových předmětů: Daniel Bursák
Autor fotografií: Ivan Kyncl